

Руслан Демчишак
кандидат політичних наук
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
ruslan_dem@ukr.net

ЕТАПИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ЦСЄ І ПСЄ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ШЛЯХУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасній політичній та історичній науці поняття Центрально-Східна та Південно-Східна Європа об'єднує європейські країни колишньої соцсистеми: власне Центрально-європейські, чи країни Вишеградської групи – Польщу, Чехію, Словаччину, Угорщину, а також країни Південно-Східної Європи – Болгарію, югославські держави (Сербію, Хорватію, Словенію, Македонію, Чорногорію, Боснію і Герцеговіну), Румунію. Країни регіону об'єднує прагнення до інтеграції в європейські і трансатлантичні структури, тобто поступовий перехід до Європи, остаточна ідентифікація в західному співтоваристві.

У той же час найбільш актуальним стає питання про приналежність до регіону ЦСЄ європейських держав СНД. Крім процесів національної і державної ідентифікації, все гостріше постає питання про участь цих держав в європейських і євроатлантичних структурах, що змінює не тільки регіональний, але й континентальний баланс сил. ЦСЄ традиційно належить до ключових інтересів зовнішньої політики великих держав, що істотно впливає на стан безпеки в цьому регіоні.

Процес вступу в ЄС країн ЦСЄ був досить довгим і складним. Протягом ряду років після краху комуністичних режимів у Європі ЄС не займав чіткої позиції з цього питання, хоча вже на ранньому етапі ним була розроблена стратегія більш тісного співробітництва з країнами ЦСЄ на основі угод про асоціацію, відомих як «європейські угоди».

У серпні 1990 р. Європейський союз схвалив пропозицію Великобританії про асоціації країн ЦСЄ і ПСЄ з ЄС. У 1992 р. Угоди про асоціацію були укладені з Угорщиною, Польщею, Румунією і Болгарією, в 1993 р. – з Чехією та Словаччиною, у 1995 р. – з Латвією, Литвою та Естонією і в 1996 р. – зі Словенією.

«Європейські угоди» надали країнам статус асоційованих членів і припускали можливість їх вступу до ЄС, регулювали політичні та економічні відносини з союзом, включаючи встановлення режиму вільної торгівлі. Угодами встановлювалися механізми підтримки постійного діалогу між сторонами, забезпечувався більш широкий доступ країн ЦСЄ до інформації про процес прийняття рішень в ЄС, визначалися механізми надання технічної та фінансової допомоги реформам.

Однак саме по собі придбання статусу асоційованих членів не було гарантією вступу до Європейського союзу. Лише в 1993 р. на засіданні Європейської ради в Копенгагені було прийнято принципове рішення про те, що асоційовані країни ЦСЄ за наявності волевиявлення з їхнього боку, можуть стати членами Європейського Союзу, виконавши ряд «копенгагенських критеріїв членства», в числі яких були названі: наявність стабільних інститутів, які гарантують демократію; правовий порядок, дотримання прав людини і захист національних меншин; наявність ринкової економіки, здатної справлятися з конкуренцією і дією ринкових сил у Спільноті; готовність прийняти на себе зобов'язання членства, включаючи прагнення стати членами Економічного і валютного союзу.

Встановлення чітких критеріїв членства для країн ЦСЄ стало основою для подачі офіційних заяв держав з проханням про прийняття в члени ЄС: Угорщини та Польщі – в 1994 р., Румунії, Словаччини, Латвії, Естонії, Литви і Болгарії – в 1995 р., Чехії та Словенії – в 1996 р.

На Ессенській сесії Ради ЄС (1994 р.) було схвалено програму підготовки цих країн до вступу в ЄС – Біла книга

«Підготовка асоційованих країн Центральної та Східної Європи до інтеграції у внутрішній ринок Європейського Союзу». На Мадридській сесії Євроради (1995 р.) було прийнято офіційне рішення про терміни початку переговорів про вступ.

Протягом 1997 р. Європейська комісія та 10 країн-кандидатів (країн ЦСЄ і ПСЄ) досягли домовленості щодо умов і термінів початку переговорів про вступ. На Люксембурзькому засіданні Європейської ради (грудень 1997 р.), названим самітом розширення, було оголошено список держав, які ближче інших підійшли до виконання копенгагенських критеріїв: Кіпр, Польща, Угорщина, Чехія, Естонія і Словенія. Урочисте відкриття переговорів з країнами «першої хвилі» відбулося 30 березня 1998 р. На сесії Європейської ради в Гельсінкі в грудні 1999 р. було вирішено почати переговори про вступ до Євросоюзу з рештою – п'ятьма країнами регіону, з якими були раніше підписані Європейські угоди: Словаччиною, Латвією, Литвою, Болгарією, Румунією, а також з Мальтою. Переговори з країнами «другої групи» чи «гельсінською групою» офіційно відкрилися 15 лютого 2000 р. в Брюсселі.

Договір між цими країнами визначив політичну вагу країн-кандидатів у складі керівних органів майбутнього розширеного ЄС, зафіксувавши у формі договору про ЄС неминучість вступу нових країн з ЦСЄ і ПСЄ. Брюссельський саміт ЄС (листопад 2002 р.) підтвердив вступ до ЄС з 1 травня 2004 р. Польщі, Чехії, Угорщини, Словаччини, Литви, Латвії, Естонії, Словенії, Кіпру та Мальти. У 2007 р. в ЄС вступили Болгарія і Румунія. У червні 2011 р. завершилися переговори про вступ до ЄС Хорватії. Ця країна приєдналася до Євросоюзу 1 липня 2013 р., ставши 28-м учасником організації. Отже, нове і значне розширення союзу практично цілком йде за рахунок країн ЦСЄ і ПСЄ. Увійшовши до складу ЄС, держави регіону насамперед затвердили свою європейську ідентичність та отримали зовнішню гарантію свого демократичного розвитку.

Зі вступом до ЄС у країн ЦСЄ і ПСЄ в сучасних умовах з'явилася реальна перспектива подолання розколу Європи на міжцивілізаційній основі, а також країни регіону підійшли до вирішення важливого психологічного аспекту – історично сформованого стереотипу «Захід - Схід» і реально просунулися до ідеї «загальноєвропейського дому», що надає значний позитивний вплив на підтримання стабільності і збереження безпеки в регіоні.

При формуванні та реалізації євроінтеграційної політики в Україні майже не було враховано внутрішню логіку розширення ЄС, оскільки її проведення почалося, коли Євросоюз уже визначився із своєю політикою розширення та приблизно із кандидатами. Українська громадськість поступово утверджувалася в необхідності європейського шляху розвитку. Євроінтеграційні потуги нашої держави можна вважати четвертою хвилею розширення ЄС. Лише 21 березня 2014 р. Україна підписала політичну частину Угоди про Асоціацію з ЄС, а 27 червня 2014 р. – економічну (реалізація якої відкладена на рік).

У державах ЦСЄ та ПСЄ теж існували проблеми розвитку перехідного періоду, однак навіть у досить скрутні часи західноєвропейці вважали їх невід'ємною частиною Європи. Європейськість України іноді залишається предметом дискусій; українцям свою ідентичність та відданість європейським цінностям доводиться відстоювати зі зброєю в руках. Водночас асоційоване членство в ЄС ще дає гарантій повноцінного, перспектива якого залежить від послідовності проведення реформ в Україні, перебігу і вирішення україно-російського конфлікту на Донбасі, позиції держав ЄС та США. Процес ратифікації європейськими країнами угоди про асоціацію з Україною стане тестом на бажання бачити нашу країну у європейському цивілізаційному просторі. У реалізації європейського шляху розвитку наша держава повинна зважати на досвід євроінтеграції країн ЦСЄ і ПСЄ, при цьому враховувати нові міжнародні реалії наших днів. Водночас набуття

Україною в перспективі повноцінного членства в ЄС могло б стати подією неабиякої геополітичної ваги, оскільки докорінно змінило б розклади сил на міжнародній арені та визначило б тенденції цивілізаційного розвитку в Європі.

Література

1. Яковюк І. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз / І. В. Яковлюк. – Харків: Право, 2013. – 758 с.
2. Європейський проект і Україна: Монографія / А.В. Єрмолаєв та ін. – К.: НІСД, 2012. – 192 с.
3. Копійка В. ЄС: досвід розширення і Україна / В. В. Копійка – К.: Юридична думка, 2005. – 448 с.

Здоровега Мар'яна

кандидат політичних наук,

*асистент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

zdrovega.m@gmail.com

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобалізаційні процеси кінця ХХ початку ХХІ століття сформували передумови усвідомлення людства як єдиної (глобальної) спільноти. Глобальне суспільство розуміють як певний тип соціального простору із складною системою взаємовідносин людей та їхніх спільнот. Глобальне громадянське суспільство представляє свого роду об'єднання світу, відкритість кордонів для вільного переміщення людей, розширення сфери суспільної діяльності за територіальні рамки держави, повноцінне включення громадян окремих держав у міжнародний процес та міжнародне життя.

Важливим є те, що глобальне громадянське суспільство формує нових міжнародних суб'єктів, діяльність яких